

МОНГОЛ УЛС
БУЛГАН АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА

63082 Булган аймаг, Булган сум, Жаргалант баг,
Чин Ван Ханддоржийн талбай
Утас: 7034-2680, Факс: 7034-2680

2019. 01. 24 № 02/1108
Танай 2019. 01. 16 -ны № 1188 -т

7

Г ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ЗОХИЦУУЛАХ
ХОРООНД

Эрчим хүчний хэмнэлтийн талаар хийсэн ажлын
тайланг хавсралтаар хүргүүлэв.

Хавсралт: 8 хуудастай.

Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хийсэн ажлын тайлан

Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль, Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт сурталчилах, аймгийн “Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого” боловсруулан ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх ажлыг нутаг дэвсгэрийн хүрээнд зохион байгуулав.

Аймгийн Засаг даргын 2018 оны 04 дүгээр сарын 24-ний өдрийн А/231 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг аймаг, сумын хэмжээнд холбогдох судалгааг гаргаж, судалгаанд тулгуурлан Булган аймгийн “Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого”-ын төсөл боловсруулж, ABLE программаар сумдаас болон хэрэглэгчдээс санал авч ажиллав.

Судалгаагаас харахад аймгийн хэрэглэгчид цахилгаан эрчим хүчиний төвлөрсөн системд холбогдсон давуу талтай боловч аймгийн цахилгаан эх үүсвэр хэрэглэгчдийн 50,4 хувь нь төвлөрсөн, 41.9 хувь нь сэргээгдэх, 0.6 хувь нь дизель, 5.9 хувь нь бага оврын цахилгаан эх үүсвэр, 1.2 хувь нь цахилгаан хангамжид холбогдоогүй, дулаан хангамжийн хувьд 2.9 хувь нь төвлөрсөн системээс, 96.4 хувь нь ердийн галлагаатай, 0.5 хувь нь нам даралтын зуухаар, 0.1 хувь нь цахилгаан халаагуураар халаалтын асуудлыг шийдвэрлэж байна.

“ЭБЦТС” ТӨХК-ийн Булган аймаг дахь салбар, “Булган мээж” ОНӨХХК-ийн санхүүгийн тайлангаар цахилгааны алдагдал 17.5 хувь, дулааны алдагдал 24.0 хувь байна.

Аймгийн төсөвт шууд харьяа байгууллагуудын цахилгаан, дулаан, шатахуун, бичиг хэргийн зардал жилийн төсвийн 12.1-12.4 хувийг эзэлдэг байна.

Сүүлийн 3 жилд цахилгааны зардал 37.1 хувиар, халаалтын зардал 17.2 хувиар, шатахууны зардал 8.8 хувиар, бичиг хэргийн зардал 22.8 хувиар тус тус өсчээ.

Бугат, Бүрэгхангай, Могод, Орхон, Сайхан, Тэшиг, Хутаг-Өндөр, Булган зэрэг сумд аймгийн дунджаас дээгүүр буюу жилийн төсвийн 14.4-20.3 хувийг зарцуулдаг байхад Баян-Айт, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Сэлэнгэ, Хангал, Хишиг-Өндөр, Баяннуур, Рашаант зэрэг сумд аймгийн дунджаас доогуур буюу жилийн төсвийн 5.9-8.5 хувийг зарцуулдаг байна.

Аймгийн хэмжээнд ашиглагдаж байгаа гэрэлтүүлгийн хэрэгслийн 22.1 хувь нь улайсдаг чийдэн, 25.1 хувь нь туузан гэрэл, 52.8 хувь нь лед гэрэл байна.

Улайсдаг чийдэн 1000 цаг ажилладаг бол лед гэрэл 18000 цаг ажилладаг ба улайсдаг чийдэн лед гэрлээс 3 дахин илүү цахилгаан зарцуулдаг техникийн үзүүлэлттэй.

Төрийн болон хувийн хэвшлийн хуулийн этгээд эрчим хүч хэмнэлтийн талаар авсан тодорхой арга хэмжээ байхгүй, иргэд мэдлэг мэдээлэлгүй, эрчим хүчиний үр ашигтай хэрэглээ төлөвшеөгүй, аймгийн хэмжээнд дулааны эрчим хүч хэмжих хэрэгсэл ашиглагддаггүй байгаад дүгнэлт хийж, “Эрчим хүчиний хэмнэлтийн бодлого”-ыг 6 зорилтын хүрээнд 17 арга хэмжээг

хамруулан боловсруулж, аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хурлын 2018 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдрийн 100 дугаар тогтоолоор батлуулав.

Батлагдсан бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулан, 2019 оноос хэрэгжүүлэхээр бэлтгэл ажил хийгдэж байна.

Аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн тогтоолын хуулбарыг хавсаргав.

БУЛГАН АЙМГИЙН ЗДТГ-ЫН ХОХБТХ

БУЛГАН АЙМГИЙН
ИРГЭЛИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2018 оны 11 сарын 07-ны өдөр

Дугаар 100

Булган

Булган аймгийн
“Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого”
батлах тухай

Монгол улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.7, 22 дугаар зүйлийн 22.1.9, Засгийн газрын 2017 оны 274 дүгээр тогтоолоор баталсан “Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9 дэх заалтуудыг тус тус үндэслэн ТОГТООХ нь:

1. Булган аймгийн “Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого”-ыг хавсралтаар баталсугай.

2. “Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг жил тутам гаргаж, шаардагдах хөрөнгийг улс, орон нутгийн төсөвт тусгаж, хэрэгжүүлж ажиллахыг аймгийн Засаг дарга /З.Батзориг/-д үүрэг болгосугай.

3. Энэхүү тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн нарийн бичгийн дарга /Д.Батчулуун/-д даалгасугай.

БУЛГАН АЙМГИЙН "ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХЭМНЭЛТИЙН БОДЛОГО"

Нийтлэг үндэслэл:

ГАМО1288

Эрчим хүчиний хэмнэлтийн тухай хууль. Монгол улсын Засгийн газрын "Төсвийг хэмнэлтийн горимд шилжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" 2014 оны 147 дугаар тогтоол, 2017 оны 274 дүгээр тогтоолоор баталсан "Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр", Эрчим хүчиний сайдын 2018 оны 59 дүгээр тушаалаар баталсан "Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө", Сангийн сайдын 2012 оны 238 дугаар тушаалаар баталсан "Төсвийн урамшуулал олгох, хувь хэмжээ, шалгуур үзүүлэлт түүнийг зарцуулах, тайлagnaх, нягтлан бодох бүртгэлд тусгах, хяналт тавих журам" зэргийг үндэслэл болгов.

Энэхүү бодлогын үзэл баримтлал нь иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын тасралтгүй өсөн нэмэгдэж байгаа цахилгаан, дулааны ашиглалтыг эдийн засгийн хэмнэлттэй, үр өгөөжтэй, зөв зохистой хэрэглээг бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлэхэд оршино.

Өнөөгийн байдал:

Хэрэглэгчид цахилгаан эрчим хүчиний төвлөрсөн системд холбогдсон давуу талтай боловч аймгийн цахилгаан эх үүсвэр хэрэглэгчдийн 50,4 хувь нь төвлөрсөн, 41,9 хувь нь сэргээгдэх, 0,6 хувь нь дизель, 5,9 хувь нь бага оврын цахилгаан эх үүсвэр, 1,2 хувь нь цахилгаан хангамжид холбогдоогүй, дулаан хангамжийн хувьд 2,9 хувь нь төвлөрсөн системээс, 96,4 хувь нь ердийн галлагаатай, 0,5 хувь нь нам даралтын зуухаар, 0,1 хувь нь цахилгаан халаагуураар халаалтын асуудлыг шийдвэрлэж байна.

ЭБЦТС ТӨХК-ийн Булган аймаг дахь салбар, "Булган мээж ХХК"-ийн санхүүгийн тайлангаар цахилгааны алдагдал 17,5 хувь, дулааны алдагдал 24 хувь байна.

Аймгийн төсөвт шууд харьяа байгууллагуудын цахилгаан, дулаан, шатахуун, бичиг хэргийн зардал жилийн төсвийн 12,1-12,4 хувийг эзэлдэг байна.

Сүүлийн 3 жилд цахилгааны зардал 37,1 хувиар, халаалтын зардал 17,2 хувиар, шатахууны зардал 8,8 хувиар, бичиг хэргийн зардал 22,8 хувиар тус тус өсчээ.

Бугат, Бүрэгхангай, Могод, Орхон Сайхан, Тэшиг, Хутаг-Өндөр, Булган зэрэг сумд аймгийн дунджаас дээгүүр буюу жилийн төсвийн 14,4-20,3 хувийг зарцуулдаг байхад Баян-Айт, Гурванбулаг Дашинчилэн, Сэлэнгэ, Хангал, Хишиг-Өндөр, Баяннуур, Рашаант зэрэг сумд аймгийн дунджаас доогуур буюу жилийн төсвийн 5,9-8,5 хувийг зарцуулдаг байна. /Тоон мэдээллийг СТСХ, Сумдаас болон ЭБЦТС ТӨХК-ийн Булган аймаг дахь салбар, Булганмээж ХХК-аас авав./

Аймгийн хэмжээнд ашиглагдаж байгаа гэрэлтүүлгийн хэрэгслийн 22,1хувь нь улайсдаг чийдэн, 25,1 хувь нь туузан гэрэл, 52,8 хувь нь лед гэрэл байна. Улайсдаг чийдэн 1000 цаг ажилладаг бол лед гэрэл 18000 цаг ажилладаг ба

улайсдаг чийдэн лед гэрлээс З дахин илүү цахилгаан зарцуулдаг техникийн үзүүлэлттэй.

Төрийн болон хувийн хэвшлийн хуулийн этгээд эрчим хүч хэмнэлтийн талаар авсан тодорхой арга хэмжээ байхгүй, иргэд мэдлэг мэдээлэлгүй, эрчим хүчний үр ашигтай хэрэглээ төлөвшөөгүй, аймгийн хэмжээнд дулааны эрчим хүч хэмжих хэрэгсэл байхгүй байна.

Дээрх бодит байдалд дүгнэлт хийж үзэхэд “Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлого” гаргах асуудал зүй есоор тавигдаж байна. Бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг жил бүр гарган биелэлтийг тооцож ажиллах, хүрсэн бодит түвшинг хадгалах, дээшлүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Зорилго: Эрчим хүч хэмнэх, үр ашигтай хэрэглэх үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлагаар ханган уялдуулах, эрчим хүчний хэмнэлттэй дэвшилтэт төхник, технологи нэвтрүүлэх, хэрэглэх, тухайн төрлийн зардлыг бууруулахад оршино.

Зорилт:

Эрчим хүчний хэмнэлтийн бодлогын хүрээнд дараах зорилтыг дэвшүүлж байна:

1. Эрчим хүч хэмнэх үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангасан үр ашигтай хэрэглээг дэмжсэн удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах;
2. Эрчим хүч хэмнэлт, үр ашигтай хэрэглээний талаарх хичээлийг бүх шатны боловсролын байгууллагын сургалтын хөтөлбөрийн агуулгад тусгах, олон нийтэд чиглэсэн мэдлэг, мэдээллийг түгээх замаар эрчим хүчний зохистой хэрэглээг бий болгож төлөвшилжүүлэх;
3. Нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам, талбайд эрчим хүчний хэмнэлттэй технологийг үе шаттайгаар нэвтрүүлэх;
4. Төрийн болон орон нутгийн өмчийт байгууллага, бусад төсөвт байгууллагын эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах, хэмнэлт гаргах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;
5. Барилга байгууламжийг эрчим хүчний хэмнэлттэй төлөвлөх, хэрэгжилтийг хангуйж, гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах, Хэрэглэгчдийг хэрэгцээт дулаанаар ханган, тав тухтай орчин бий болгох, хэмнэлттэй, үр дүнтэй хэрэглэхийн тулд дулааны хэмжих хэрэгслийг нэвтрүүлэх;
6. Эрчим хүчний хэмнэлттэй дэвшилтэт төхник, технологи бүхий техник хэрэгслийн хэрэглээг дэмжиж, улайсах гэрлийн хэрэглээг хориглох.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

1. Эрчим хүч хэмнэх үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангасан үр ашигтай хэрэглээг дэмжсэн удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах зорилтын хүрээнд:
  - 1.1. Иргэдийн дадал заншилд өөрчлөлт оруулах (Цахилгаан төхөөрөмж, гэрэлтүүлэх хэрэгслийг ашиглахгүй үед унтрааж хэвших)
  - 1.2. Хэмнэлтээс бий болсон хөрөнгийг тухайн байгууллагын үйл ажиллагаанд зарцуулдаг байх

- 1.3. Жилд бичиг хэрэг, цахилгаан дулааны зардлыг 5-аас доошгүй хувиар, шатахууны зардлыг 15-аас доошгүй хувиар тус тус бууруулах
2. Эрчим хүч, хэмнэлт, үр ашигтай хэрэглээний талаарх хичээлийг бүх шатны боловсролын байгууллагын сургалтын хөтөлбөрийн агуулгад тусгах, олон нийтэд чиглэсэн мэдлэг, мэдээллийг түгээх замаар эрчим хүчний зохистой хэрэглээг бий болгож төлөвлүүлэх зорилтын хүрээнд:
  - 2.1. Орон нутгийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл болон бусад хэлбэрээр сургалт, сурталчилгааг өргөн хүрээнд зохион байгуулах
  - 2.2. Ерөнхий боловсролын болон MCYT, ХАА-н MCYT-ийн хичээлийн хөтөлбөрт “Эрчим хүч хэмнэлт, зохистой хэрэглээ” чиглэлээр тусгаж, хэрэгжүүлэх
3. Нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам, талбайд эрчим хүчний хэмнэлттэй технологийг үе шаттайгаар нэвтрүүлэх зорилтын хүрээнд:
  - 3.1. Нийтийн эзэмшлийн зам, талбайн улайсдаг гэрэлтүүлгийг ЛЕД гэрлээр солих, цаашид байгалийн эх үүсвэр бүхий гэрэлтүүлэх хэрэгсэл ашиглах
  - 3.2. Аж ахуйн нэгж, байгууллага бүр гэрэлтүүлгийн стандартыг мөрдөж хэвших
4. Төрийн болон орон нутгийн өмчит байгууллага, бусад төсөвт байгууллагын эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах, хэмнэлт гаргах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх:
  - 4.1. Төрийн байгууллагуудын дарга нартай байгуулах үр дүнгийн гэрээнд эрчим хүч хэмнэлтийн талаар заалт оруулж биелэлтийг тооцох
  - 4.2. Төсөвт болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд эрчим хүчний хэмнэлт бүхий техник хэрэгслийг худалдан авах
  - 4.3. Аж ахуйн нэгж, байгууллага бүр эрчим хүч хэмнэх төлөвлөгөөтэй байх
5. Барилга байгууламжийг эрчим хүчний хэмнэлттэй төлөвлөх, хэрэгжилтийг хангулж, гүйцэтгэлд тавих хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгох.
  - 5.1. Барилгын дулаан алдагдлыг бууруулах цогц арга хэмжээ авах /Судалгаанд тулгуурлан барилга бүрт шинжилгээ хийж дулаан алдагдлыг бууруулах/
  - 5.2. Эрчим хүч /цахилгаан, дулаан/ бага зарцуулдаг техник хэрэгслийг ашиглах, хөрөнгө оруулалтыг үе шаттай шийдвэрлэх
  - 5.3. Шинээр барихаар төлөвлөж буй барилгын зургийн даалгаварт эрчим хүч хэмнэлтийн асуудлыг тусгах
  - 5.4. Цахилгаан, дулаан хэрэглэгч бүр ухаалаг тоолуур ашиглах
6. Эрчим хүчний хэмнэлттэй дэвшилтээ техник, технологи бүхий техник хэрэгслийн хэрэглээг дэмжиж, улайсах гэрлийн хэрэглээг хориглох.
  - 6.1. Улайсах чийдэнг 2022 оноос эхлэн хэрэглээнд ашиглахгүй байх
  - 6.2. Хийн болон холимог шатахуун зарцуулдаг автотээврийн хэрэгслийг ашиглах, нийтийн тээврийн үйлчилгээнд нэвтрүүлэх
  - 6.3. Эрчим хүчний хэмнэлтийн аудитыг бий болгох

6.4. Оролцогч талууд:

- Бүх шатны Засаг дарга
- Төрийн болон төрийн бус байгууллага
- Хувийн хэвшлийн хуулийн этгээд
- Иргэд

Үр дүн:

Эрчим хүчний зохистой хэрэглээ бий болно.

Эрчим хүчийг үр ашигтай зарцуулахад чиглэсэн нийтийн боловсролыг дэмжсэн арга хэмжээ хэрэгжүүлж, иргэд, олон нийтэд эрчим хүчийг хэмнэх, зохистой хэрэглэх ухамсар, дадал төлөвшөн байна.

Төсөвт байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн /айл, өрхийн/ эрчим хүчний болон бичиг хэргийн, шатахууны зардал буурсан байна.

Шалгуур үзүүлэлт

№	Шалгуурүзүүлэлт	Нэгж	Sуурь	Зорилтот		
			түвшин (он)	2018	2020	түвшин (он)
1	Айл өрх, аж ахуйн нэгж, байгууллага бүр үр ашиг өндөртэй гэрэлтүүлэх хэрэгсэл хэрэглэх буюу улайсдаг чийдэнгийн хэрэглээнээс татгалзах	%	10	40	100	
2	Цахилгааны 2 тарифт болон дулааны тоолуурыг хэрэглээнд нэвтрүүлэх	%	0	20	50	
3	"Эрчим хүч хэмнэлт, зохистой хэрэглээ" сэдэвт хичээлийг Ерөнхий боловсролын болон МСҮТ-ийн хичээлийн хөтөлбөрт оруулах	%	0	50	100	
4	Барилгын дулаан алдагдлыг тодорхойлуулж, нэн тэргүүнд дулаалах шаардлагатай барилгыг тодорхойлж дулаан алдагдлыг үе шаттай бууруулах	%	0	20	50	
5	Эрчим хүчний хэмнэлттэй гэрэлтүүлэгчийг нийтийн эзэмшлийн газар, зам, талбай, гудамжны гэрэлтүүлэгт хэрэглэдэг болох	%	0	10	30	
6	Барилга эрчим хүчний гэрчилгээ олгох ажлыг хэрэгжүүлэх	ш	0	0	3	
7	Эрчим хүчний хэмнэлтийн үр ашиг, ач холбогдлын талаарх мэдлэгийг иргэд олон нийтэд сурталчлах, сургалт, мэдээллээр хангах ажлыг тогтмол явуулдаг байх /эфирийн цагт	%	0	10	20	

	эзлэх хувь/					
8	Төсөвт байгууллагын бичиг хэргийн зардлын бууруулах	%	0	5	10	
9	Төсөвт байгууллагын шатахууны зардлыг бууруулах	%	0	15	30	
10	Төсөвт байгууллагын цахилгааны зардлыг бууруулах	%	0	5	15	
11	Төсөвт байгууллагын дулааны зардлыг бууруулах	%	0	5	15	
12	Нийтийн тээврийн үйл ажиллагаанд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын албан хэрэгцээнд хийн холимог шатахуун зарцуулдаг авто тээврийн хэрэгсэл ашиглах	%	0	10	20	
13	ОНХС-аас эрчим хүч хэмнэлтийн арга хэмжээнд зарцуулах хөрөнгө оруулалтын эзлэх хувь	%	0	5	5	

Санхүүжилтийн эх үүсвэр

Дараах эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ:

- Улсын болон орон нутгийн төсов;
- Олон улсын байгууллага, хандивлагч орны зээл, тусlamж, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилт;
- Аж ахуйн нэгж, байгууллагын хөрөнгө;
- Байгаль хамгаалах сангийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт;
- Бусад эх үүсвэр.

Удирдлага, зохион байгуулалт

Бодлогын хэрэгжилтийг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг бүх шатны Засаг дарга, Эрчим хүчний зохицуулах зөвлөл, Эрчим хүч хэмнэлтийн зөвлөлтэй хамтран гүйцэтгэнэ.

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

Бодлогын хэрэгжилтийн явцын хяналт-шинжилгээг аймгийн ЗДТГ-ын ХШҮДАХ холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран жил бүр хийж, тайланг аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн болон аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хурлаар хэлэлцүүлэн, Эрчим хүч хэмнэлтийн зөвлөлд хүргүүлнэ.

Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний дүгнэлт, зөвлөмжийг үндэслэн бодлогод болон хэрэгжүүлэх ажиллагааны төлөвлөгөө, шалгуур үзүүлэлтэд холбогдох хууль, журамд заасны дагуу нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болно.